

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет фізичного виховання і спорту

Кафедра терапії, реабілітації та морфології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи тактичної медицини

Освітня програма «Терапія та реабілітація»

Спеціалізація І7.01 Фізична терапія

Спеціальність І7 Терапія та реабілітація

Галузь знань І Охорона здоров'я

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “27” серпня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Основи тактичної медицини
Освітня програма	Терапія та реабілітація
Спеціалізація (за наявності)	I7.01 Фізична терапія
Спеціальність	I7 Терапія та реабілітація
Галузь знань	I Охорона здоров'я
Освітній рівень	магістр
Статус дисципліни	Нормативна, цикл професійної підготовки
Курс / семестр	1-2/1-4
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Лекції – 12 год. Практичні заняття – 18 год. Самостійна робота – 60 год.
Мова викладання	українська
Посилання на сайт дистанційного навчання	d-learn.pro

2. Опис дисципліни

<p><i>Мета та цілі курсу (в межах мети на цілей ОП).</i></p> <p>теоретична і практична основа формування знань, навичок і умінь здобувачів вищої освіти з надання домедичної допомоги в обсязі само- і взаємодопомоги при пораненнях, травмах і ураженнях.</p>
<p><i>Компетентності.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. • Здатність виявляти та вирішувати проблеми. • Здатність приймати обґрунтовані рішення. • Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети. • Здатність працювати автономно. • Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. • Здатність надавати першу медичну (долікарську) допомогу за умов надзвичайних ситуацій та військових дій, розуміти основи тактичної медицини.
<p>Програмні результати навчання.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Уміти вибирати і аналізувати інформацію про стан пацієнта • Проводити самостійну практичну діяльність. • Надавати долікарську допомогу при невідкладних станах в умовах військового часу; вибирати методи та засоби збереження життя.

3. Структура курсу

№	Тема	Результати навчання	Кількість годин			
			лекції	семінарські	самостійна робота	разом

1.	ТАКТИЧНА МЕДИЦИНА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ	1.1 Причини смертності на полі бою 1.2 Етапи та обсяг надання допомоги у військово-польових умовах 1.3 План порятунку пораненого 1.4 Індивідуальні засоби медичного забезпечення	2	2	8	12
2	АЛГОРИТМИ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ПОРАНЕНОГО	2.1 План первинного огляду пораненого та невідкладних медичних заходів 2.2. Порядок вторинного (повного) огляду пораненого. Заповнення картки пораненого 2.3 Алгоритми оцінювання стану пораненого 2.4 Додаткові алгоритми оцінювання стану пораненого на шляхах Евакуації 2.5 Принципи розподілу поранених при евакуації в умовах тактичної медичної обстановки	2	2	8	12
3	ПОРУШЕННЯ ПРОХІДНОСТІ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ. ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА	3.1 Загальна будова дихальної системи. Характеристика дихання 3.2 Домедична допомога при порушенні прохідності верхніх дихальних шляхів 3.3 Домедична допомога при обтурації верхніх дихальних шляхів стороннім тілом 3.4 Домедична допомога при порушенні дихання на полі бою 3.5 Домедична допомога при проникаючих пораненнях грудної клітки	2	4	10	16
4	КРОВОТЕЧІ І МЕТОДИ ЇХ ЗУПИНКИ. ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА ПРИ КРОВОТЕЧІ	4.1 Загальна будова кровоносної системи 4.2 Кровотеча. Методи зупинки кровотечі	2	2	8	12
5	СКЕЛЕТНО-М'ЯЗОВІ УШКОДЖЕННЯ. ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА	5.1 Будова опорно-рухової системи 5.2 Переломи. Домедична допомога при переломах 5.3 Допомога при забоях, розтягах і розривах зв'язок, вивихах 5.4 Види ушкоджень в бойових і не бойових умовах	2	4	10	16
6	ЕВАКУАЦІЯ ПОРАНЕНОГО З НЕБЕЗПЕЧНОЇ ЗОНИ Підсумкове заняття	6.1 Техніки переміщення поранених в бойових умовах 6.2 Оснащення для переміщення поранених 6.3 Алгоритми укладання та транспортування пораненого на ношах 6.4 Засоби та способи евакуації поранених з військової техніки	2	4	16	22
Всього			12	18	60	90

4. Система оцінювання курсу

Поточний контроль проводиться на семінарському занятті за виступ та виконання письмового завдання (за необхідності) здобувачем вищої освіти. Передбачає оцінювання

теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми під час роботи на практичних заняттях та набутих професійних навичок під час виконання практичних завдань.

Оцінювання відповідей здобувачів освіти на практичних заняттях відбувається згідно навчального розкладу за 100 бальною шкалою. Вага оцінки за кожен вид навчальної роботи та відповідну тему відображена у таблиці. Максимальна кількість балів, яку здобувач освіти може отримати за виконання завдань на практичних заняттях складає 30 балів.

Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Практичне заняття	30
Самостійна робота	10
Індивідуальне завдання (проєкт)	10
Залік/Екзамен	50
Максимальна кількість балів	100

Критерії поточного оцінювання.

«90-100 балів» – здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей (в т. ч. у вигляді мультимедійних презентацій), глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.

«70-89 балів» – здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей (в т. ч. у вигляді мультимедійних презентацій), в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

«50-69 балів» – здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей (в т. ч. у вигляді мультимедійних презентацій), але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.

«Менше 50 балів» – здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.

Додаткові бали до поточного контролю здобувач освіти може отримати, пройшовши навчальний курс у вигляді неформальної освіти з отриманням сертифікату в межах предмету вивчення дисципліни протягом навчального семестру, взявши участь у науковому, освітньому чи прикладному проєкті, який відповідає предмету дисципліни чи підготувавши дайджест (добір уривків з різних джерел на певну тематику). У форматі дайджестів можна зробити системний аналіз будь-якого теоретичного положення, розкрити різні точки зору на будь-яку проблему, тему, питання та зробити узагальнюючі висновки:

2 бали – нараховується здобувачам освіти, які пройшли навчальний курс у вигляді неформальної освіти з отриманням сертифікату в межах предмету вивчення дисципліни протягом навчального семестру.

2 бали – нараховується здобувачам освіти, які взяли участь у науковому, освітньому чи прикладному проєкті, який відповідає предмету дисципліни.

1 бал – нараховується здобувачам освіти, які підготували дайджест на певну тематику в межах вивчення дисципліни.

Також за рішенням кафедри здобувачам освіти, які брали участь у науково-дослідній роботі (роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці

публікацій), а також були учасниками олімпіад, конкурсів, можуть присуджуватися додаткові бали «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019) (див. ст. 4). Ознайомитися із положенням можна за посиланням: <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>

Контроль за самостійною роботою.

Самостійна робота здобувачів освіти передбачає:

1. Тестування.
2. Підготовка індивідуального проєкту.

Тестовий контроль. Здобувач вищої освіти опрацьовує питання, що призначені для самостійного вивчення і для контролю проходить тестування в системі дистанційного навчання (d-learn.pro) (дві спроби – кращий результат).

Оцінювання за кожен тестовий контроль здійснюється за 100 бальною шкалою. Вага оцінки за відповідну тему відображена у таблиці вище. Максимальна кількість балів, яку здобувач освіти може отримати за тестовий контроль складає 8 балів.

Підготовка індивідуального проєкту.

Вивчення дисципліни передбачає обов'язкову підготовку індивідуального проєкту. Оцінювання індивідуального проєкту здійснюється за 100 бальною шкалою. Максимальна кількість балів за індивідуальний проєкт складає 10 балів.

Метою підготовки індивідуального проєкту є закріплення теоретичних знань і практичних навичок з дисципліни.

Критерії оцінювання індивідуального проєкту:

«90-100 балів» – індивідуальний проєкт виконано на високому рівні, вирішено усі поставлені завдання. Під час усного захисту проєкту здобувач освіти проявив повне володіння матеріалом та свій виступ супроводжував мультимедійною презентацією.

«70-89 балів» – індивідуальний проєкт містить деякі незначні помилки та суперечні питання, які можуть бути виправлені письмово, або захищені усно. Під час усного захисту проєкту здобувач освіти проявив достатнє володіння матеріалом та свій виступ супроводжував мультимедійною презентацією.

«50-69 балів» – індивідуальний проєкт містить незначні помилки та суперечні питання, які можуть бути виправлені письмово, або захищені усно, проте сам проєкт не містить всебічного аналізу, а поставлені питання вирішені не повністю. Під час усного захисту проєкту здобувач освіти проявив загальне володіння матеріалом та свій виступ супроводжував мультимедійною презентацією.

«Менше 50 балів» – індивідуальний проєкт не відповідає поставленим завданням, допущені суттєві помилки та неточності.

Підсумковий семестровий контроль є підсумковим оцінюванням результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр. Підсумковий семестровий контроль оцінюється від 0 до 50 балів і переводиться у національну шкалу та шкалу ЄКТС.

Оцінювання за підсумковий семестровий контроль відбувається у 100-бальній шкалі, отримана оцінка множиться на ваговий коефіцієнт 0,5. Оцінка за підсумковий контроль формується із суми відповідей здобувачів освіти (максимум 50 балів):

- 1) 1 теоретичне запитання (15 балів);
- 2) знання дефініції (5 балів);
- 3) розв'язування тестових завдань (15 балів: 5 тестів по 3 бали кожен) та вирішення практичного завдання (15 балів).

В умовах дистанційного навчання ідентифікація здобувача вищої освіти відбувається з використанням програми Zoom і екзамен складається через виконання тільки письмової компоненти (30 тестових питань у системі дистанційного навчання університету (d-learn.pro) (максимум 50 балів).

Повторне складання екзаменів допускається не більше двох разів з кожної дисципліни: один раз викладачеві (талон №2) тестування в системі дистанційного навчання + усне опитування відповідно до програмових вимог, другий – комісії (талон №3) реалізується виключно у тестовій формі з використанням організаційно-технологічних процесів.

Якщо здобувач вищої освіти не склав навчальну дисципліну за талоном 3, дозволяється повторне вивчення навчальної дисципліни впродовж наступного семестру (планується за рахунок власного часу студента і не фінансується з бюджетних коштів).

Оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти з усіх видів навчальної роботи здійснюється за стобальною шкалою і переводиться у національну шкалу та шкалу ЄКТС за наступною шкалою.

Університетська шкала	Оцінка за національною шкалою (для екзамену)	Оцінка за національною шкалою (для заліку)	Оцінка ECTS
90-100	відмінно	зараховано	A
80-89	добре		B
70-79			C
60-69			D
50-59	задовільно		E
25-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	не зараховано	FX
0-24	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)		F

5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу

Оцінювання здобувачів вищої освіти відбувається на семінарських заняттях. Як правило, оцінювання повинне відбуватися на кожному занятті. Оцінювання відбувається у 100-бальній шкалі. В кінці семестру, за допомогою засобів електронного журналу виводиться (автоматично) середній бал за усі отримані оцінки і за усі види робіт. Максимальний бал за поточний контроль складає 50 балів.

6. Ресурсне забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення	Мультимедіа, лабораторії, комп'ютери та інше
Література:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. “Про екстрену медичну допомогу” Закон України від 5 липня 2012 року № 5081-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013. № 30, ст. 340. 2. “Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах”. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16 червня 2014 року № 39. 3. Керівництво з організації медичного забезпечення в мирний час. Київ. ЦВМУ ЗСУ, 2013р. 	

4. Юрченко В.Д., Кирилюк В.О., Гудима А.А. та ін. Домедична допомога в умовах бойових дій: метод. посібник. Київ: Середняк Т.К., 2014. 80 с.
5. Жила В., Шевченко А., Черенок Є., Мірошниченко Є., Бондаренко О., Семенченко Ю. Атлас першої допомоги в червоній та жовтій зонах. На війні та при надзвичайних ситуаціях. Бориспіль, 2015. с. 60.
6. Гринзовський А.М., Волянський П.Б., Калашченко С.І. та ін. Домедична допомога в екстремальних ситуаціях та медичний захист населення в надзвичайних ситуаціях // навч. посіб. для підготовки фахівців першого (освітньо-професійного) рівня. Київ : ІДУЦЗ, 2018. 216 с.
7. Тактика надання самодопомоги та взаємодопомоги під час ведення бойових дій / навч. посібник / Уклад.: Р.С. Троцький, О.В. Чуприна, О.А. Блінов; за ред. М.О. Ктіторова. Київ, 2016. 137 с.
8. Головацький А. С., Черкасов В. Г., Сапін М. Р. [та ін.]. Анатомія людини. Національний підручник: у 3 т./ Вид. 3-є, доопрацьоване. – Вінниця: Нова Книга, 2013. Т. 1. 365 с. 166
9. Цигикало О.В. Анатомія людини. Ілюстрований навчальний посібник для самостійної підготовки студентів до практичних занять. Підручник, Чернівці: 2011. 253 с.
10. Уніфікований клінічний протокол екстреної медичної допомоги «Масивна кровотеча з кінцівок». Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 21.06.2016р. № 612.
11. Адаптована настанова «Тактична екстрена медична допомога». Державний заклад «Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф Міністерства охорони здоров'я України». Київ, 2016.
12. Уніфікований клінічний протокол екстреної медичної допомоги «Травма органів грудної клітки – пневмоторакс». Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 21.06.2016р. № 612.

Корисні посилання:

- **Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)**

<https://vseosvita.ua/library/domedicna-dopomoga-v-umovah-bojovih-dij-takticna-medicina-349754.html>

Цей ресурс містить конспект уроку, присвячений основам домедичної допомоги в умовах бойових дій. Описано алгоритми дій під час евакуації поранених, зупинки кровотеч і надання першої допомоги.

- **Тактична медицина: навчальні матеріали по підготовці | Спротив G7**

<https://sprotivg7.com.ua/lessons/taktichna-medicina>

Матеріали охоплюють основні протоколи першої допомоги в умовах бойових дій, включаючи зупинку кровотеч, допомогу при травмах та евакуацію. Особлива увага приділена методам збереження життя в екстремальних ситуаціях.

- **Тактична медицина та безпека в умовах бойових дій**

<https://emed.library.gov.ua/wp-content/uploads/tainacan-items/8476/82559/Taktychna-medycyna-ta-bezpeka-v-umovakh-boyovykh-diy.pdf>

Посібник надає детальну інформацію про алгоритми допомоги під час бойових дій, включаючи само- та взаємодопомогу. Також висвітлюються принципи евакуації та медичного забезпечення.

- **Презентація "Домедична допомога в бойових умовах"**

<https://vseosvita.ua/library/prezentacia-domedicna-dopomoga-v-bojovih-umovah-401064.html>

У презентації розглядаються ключові причини смертей на полі бою та методи їхнього

попередження. Матеріали зосереджені на практичних навичках, таких як зупинка кровотеч і стабілізація стану пораненого.

- **Оновлено навчальні матеріали у розділі “Тактична медицина”**

<https://turbota.mil.gov.ua/novyny/dostupnyj-raport-na-vilnu-temu>

Цей ресурс пропонує відеоінструкції з алгоритму MARCH для надання домедичної допомоги. Матеріали підготовлені фахівцями ЗСУ та спрямовані на практичну підготовку військових і цивільних.

- **Тактична медицина: все що потрібно знати | tacmedicine.in.ua**

<https://tacmedicine.in.ua/post/taktichna-medicina-vse-shho-potribno-znati>

Ресурс містить інструкції для самостійного й взаємного надання допомоги в бойових умовах. Особлива увага приділена використанню турнікетів і дій під час обстрілів.

- **Презентація "Тактична медицина. Домедична допомога"**

<https://naurok.com.ua/prezentaciya-taktichna-medicina-domedichna-dopomoga-328984.html>

Презентація висвітлює основи тактичної медицини та алгоритми надання допомоги. Матеріал підійде для використання в освітніх цілях.

- **Перша домедична допомога. Протокол MARCH +додаток**

<https://naurok.com.ua/persha-domedichna-dopomoga-protokol-march-dodatok-362729.html>

Матеріал містить покрокові інструкції з надання допомоги за протоколом MARCH. Особливо корисний для освітян і тренерів, які працюють з тактичними групами.

- **Основні завдання домедичної допомоги в умовах бойових дій**

<https://vseosvita.ua/library/osnovni-zavdannia-domedychnoi-dopomohy-v-umovakh-boiovykh-dii-882744.html>

Описано головні завдання домедичної допомоги, зокрема усунення попереджуваних причин смерті. Акцент зроблено на безпеці тих, хто надає допомогу.

- **Захист України: Домедична допомога в цивільних умовах та бою (тактична медицина)**

<https://www.educluster.com.ua/zahist-ukrajini/domedichna-dopomoga-i-taktichna-medicina>

Ресурс охоплює основи домедичної допомоги як у бойових, так і в цивільних умовах. Навички допомоги розглядаються як базовий елемент підготовки для будь-якої екстремальної ситуації.

7. Контактна інформація

Кафедра	Кафедра терапії, реабілітації та морфології 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, каб. 103 (вхід з вул. В.Чорновола). тел. (0342) 59-61-57 e-mail: kliti@pnu.edu.ua тел. (034-2) 59-61-57
---------	--

Викладач	Паращук Любомир Дмитрович Лапковський Едуард Йосипович
Контактна інформація викладача	liubomyr.parashchuk@pnu.edu.ua eduard.lapkovskyi@pnu.edu.ua

8. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність	<p>Дотримання академічної доброчесності базується на ряді документів, положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника • Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника • Положення про запобігання академічному плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника • Положення про запобігання академічному плагіату у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника • Лист МОН України «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності». <p>Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за покликанням: переглянути.</p>
Пропуски занять (відпрацювання)	<p>Пропущені заняття відпрацьовуються відповідно до графіка відпрацювань. Також, за умов наявності вільного часу у викладача, можливо узгодити час відпрацювання пропущеного заняття поза встановленим графіком. Здобувач вищої освіти повинен підготувати пропущену тему, відповідно до силабусу.</p>
Виконання завдання пізніше встановленого терміну	<p>У разі виконання завдання здобувачем освіти пізніше встановленого терміну, без попереднього узгодження ситуації з викладачем, оцінка за завдання – «незадовільно», відповідно до «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Ознайомитися із положенням можна за покликанням.</p>
Невідповідна поведінка під час заняття	<p>Невідповідна поведінка під час заняття регламентується рядом положень про академічну доброчесність (див. вище) та може призвести до відрахування здобувача вищої освіти «за порушення навчальної дисципліни і правил внутрішнього розпорядку вищого закладу освіти», відповідно до п.14 «Відрахування студентів» «Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти». Ознайомитися із положенням можна за покликанням.</p>
Додаткові бали	<p>Додаткові бали до поточного контролю здобувач освіти може отримати, пройшовши навчальний курс у вигляді неформальної освіти з отриманням сертифікату в межах предмету вивчення дисципліни протягом навчального семестру, взявши участь у</p>

	<p>науковому, освітньому чи прикладному проєкті, який відповідає предмету дисципліни чи підготувавши дайджест (добір уривків з різних джерел на певну тематику). У форматі дайджестів можна зробити системний аналіз будь-якого теоретичного положення, розкрити різні точки зору на будь-яку проблему, тему, питання та зробити узагальнюючі висновки:</p> <p>2 бали – нараховується здобувачам освіти, які пройшли навчальний курс у вигляді неформальної освіти з отриманням сертифікату в межах предмету вивчення дисципліни протягом навчального семестру.</p> <p>2 бали – нараховується здобувачам освіти, які взяли участь у науковому, освітньому чи прикладному проєкті, який відповідає предмету дисципліни.</p> <p>1 бал – нараховується здобувачам освіти, які підготували дайджест на певну тематику в межах вивчення дисципліни.</p>
Неформальна освіта	<p>Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Ознайомитися з положенням можна за покликанням.</p>

Викладач: Лапковський Едуард Йосипович